

Συμπληρωματικά Κείμενα

*Με βάση τα παρακάτω συμπληρωματικά κείμενα
οι διδάσκοντες μπορούν να δώσουν σχετικές εργασίες στους μαθητές.*

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΑΡΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΑΡΟΙΚΟΥΣ

Συμπληρωματικό Κείμενο 1

Στον “Κανονισμό της Ελληνοαιγυπτιακής Σχολής”, που δημοσιεύτηκε την ίδια χρονιά με την ίδρυση της Ελληνικής Κοινότητας της Αλεξάντρειας, διαβάζουμε πως σ’ αυτή γίνονταν δεχτοί “δωρεάν”: “νέοι παντός έθνους θέλοντες να σπουδάσουν την καθομιλουμένην Γλώσσαν και την Ελληνικήν, οι δε Γραικοί, και την Γαλλικήν και Ιταλικήν”. Ο Οδυσ. Παναγιώτου έχει τη γνώμη πως μ’ αυτό τον τρόπο οι πάροικοι της Αλεξάντρειας θέλησαν να ακολουθήσουν το δρόμο του “προσηλυτισμού”, δηλαδή αυτόν που άλλωστε ακολούθησαν και “οι μεγάλοι λευκοί” της αποικιοκρατίας. Ο Στρ. Τσίρκας έχει την άποψη πως λ.χ. η δράση του Γ. Αβέρωφ ήταν “προοδευτική” και “ωφέλιμη” τόσο για το έθνος του, όσο και για τη χώρα που τον “φιλοξενούσε”. Ο Μ. Μιχαηλίδης πάλι, εκφράζει τη γνώμη πως οι Έλληνες πάροικοι της Αιγύπτου διακατέχονταν από το ρωμαντισμό του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Ο Σ.Α. Προκοπίου τους αποκαλεί “αιώνιους πυρήνες πολιτισμού”. Την ίδια περίπου γνώμη έχει και ο Αθ. Πολίτης. Ο Γ. Κορδάτος αποκαλεί τους πάροικους του 19^{ου} αιώνα σκληρούς εκμεταλλευτές των φελλάχων της Αιγύπτου, των αγροτών της Ρουμανίας, της Ρωσίας κ.λπ. Η αντίθεση που υπάρχει στις πιο πάνω κρίσεις είναι ολοφάνερη. Ποιος απ’ όλους έχει δίκιο, ή καλύτερα, τι τέλος πάντων ήταν οι πάροικοι: διάβολοι ή άγγελοι; Η μεταφυσική δεν είναι καλός σύμβουλος της ιστορικής έρευνας. Το τι ήταν οι πάροικοι του 19^{ου} αιώνα, ακριβώς μας το λέει ο πρώτος Κανονισμός του “Ελληνοαιγυπτιακού Σχολείου” της Αλεξάνδρειας.

N. Ψυρούκη, ό.π., σ. 138.

**ΤΑ ΚΤΙΡΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΧΤΙΣΘΕΙ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΤΩΝ ΠΛΟΥΣΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ**

Η Ακαδημία Αθηνών λίγο πριν την αποπεράτωση της, το 1886. Σχεδιάστηκε σε περίτεχνο νεοκλασικό ρυθμό από τον Δανό αρχιτέκτονα Θεόφιλο Χάνσεν. Τα πελώρια αγάλματα της Αθηνάς και του Απόλλωνα στην κορυφή κάθε κίονα φιλοτεχνήθηκαν από τον Γεώργιο Δρόσο. Η Ακαδημία εντάσσεται σ' ένα σύμπλεγμα τριών τέτοιων κτιρίων (που είναι γνωστά ως "Τριλογία"), τα οποία σχεδιάστηκαν από τους αδελφούς Χάνσεν: τα άλλα κτίρια είναι το Πανεπιστήμιο (1839-1846), έργο του Χριστιανού, και η Εθνική Βιβλιοθήκη (1885-1901), έργο του Θεόφιλου. Καταδεικνύουν την έκταση της κυριαρχίας του νεοκλασικού ιδιώματος στην επίσημη αρχιτεκτονική του νέου κράτους, έμφαση που συμβολίζει τον πολιτιστικό του προσανατολισμό προς την αρχαία ελληνική κληρονομιά. Στα 1830, η Αθήνα δεν ήταν παρά ένα μεγάλο χωριό με πληθυσμό 4.000 περίπου κατοίκων, αλλά η συνύφανσή της με τη δόξα του αρχαίου παρελθόντος οδήγησε στην επιλογή της ως πρωτεύουσας, το 1834. Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα ο πληθυσμός της είχε αυξηθεί σε 30.000 κατοίκους και η πόλη είχε εμπλουτισθεί με μερικά ωραία δημόσια κτίρια. Πέραν των αδελφών Χάνσεν, τα κτίρια αυτά ήταν έργα Ελλήνων αρχιτεκτόνων, όπως του Λύσανδρου Καυταντζόγλου (το Αρσάκειο Παρθενοναγωγείο (1846-1852) και το Οφθαλμιατρείο (1852), το οποίο παραδόξως χτίστηκε σε νεοβυζαντινό ρυθμό), και του Σταμάτη Κλεάνθη, του δημιουργού του Μεγάλου των Ιλισίων της δούκισσας της Πλακεντίας (1840-1848), όπου σήμερα στεγάζεται το Βυζαντινό Μουσείο. Πολλά από τα δημόσια κτίρια της πρωτεύουσας (ανάμεσά τους το Ζάππειο και το Αβερώνφειο Στάδιο, που χτίστηκε για τους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896), κατασκευάστηκαν με δωρεές πλουσίων Ελλήνων της διασποράς. Η Ακαδημία χτίστηκε με κληροδότημα του Σίμωνος Σίνα, πάμπλουτου γιου του Γεώργιου Σίνα, ενός Έλληνα με βλάχικη καταγωγή, του οποίου η οικογένεια καταγόταν από τη Μοσχόπολη της Νότιας Αλβανίας: ο ίδιος είχε κάνει περιουσία στην αυτοκρατορία των Αψβούργων –ήταν δωρητής και του Αστεροσκοπείου, έργου του Θεόφιλου Χάνσεν (1843-1846).

R. Glogg, Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας 1770-1990, σσ. 80-81

Συμπληρωματικό Κείμενο 3

Οι Έλληνες απόδημοι επιπλέον συντέλεσαν αποφασιστικά - σε συνδυασμό βέβαια και με τα συχνά ταξίδια των Δυτικοευρωπαίων διπλωματών, εμπόρων, ιεραποστόλων κλπ. στην ελληνική Ανατολή - στον περιορισμό όχι μόνο της πολιτιστικής, αλλά και της πολιτικής απομόνωσης του ελληνικού κόσμου από τη χριστιανική Δύση. Και δεν είναι άσχετο το γεγονός ότι οι συνυπόδουλοι λαοί της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι οποίοι δεν είχαν - για ποικίλους ιστορικούς λόγους - συγκροτήσει, όπως οι Έλληνες, οργανωμένες και ανθηρές παροικίες στη δυτική Ευρώπη, παρέμειναν για αιώνες σχεδόν άγνωστοι ή έστω υποβαθμισμένοι στη γνώση και στην εκτίμηση των δυτικών κοινωνιών. Οι ζηλευτές εξάλλου επιδόσεις των Ελλήνων αποδήμων, τόσο των εμπόρων και των βιοτεχνών, όσο, κυρίως, των λογίων, βελτίωσαν την εικόνα του ελληνικού κόσμου, μείωσαν τα χάσματα που είχαν δημιουργήσει οι παραδοσιακές θρησκευτικές διαφορές και αντιθέσεις και ευνόησαν την ανάπτυξη ενός πνεύματος συμπάθειας και κατανόησης για τα προβλήματα των Ελλήνων υποδούλων. Με άλλα λόγια, δημιούργησαν με αργές, αλλά σταθερές διαδικασίες, από τους πρώτους κιόλας αιώνες της Τουρκοκρατίας και ως τις παραμονές της Επανάστασης του 1821, τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του φιλελληνισμού.

Ι. Χασιώτη, *Επισκόπηση της Ιστορίας της Νεοελληνικής Διασποράς*, σ. 69

Συμπληρωματικό Κείμενο 4

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΠΟ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ, ΝΑΥΠΛΙΟ, ΚΥΠΡΟ, ΚΡΗΤΗ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟ (ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΒΕΝΕΤΙΑΣ)

Από τις μετακινήσεις αυτές οι σημαντικότερες ήταν των Ναυπλιωτών και των Μονεμβασιωτών στα 1540-1541, των Κυπρίων στα 1570-1571 και των Κρητικών στα 1645-1669. Με το ανθρώπινο αυτό δυναμικό συγκροτήθηκε ουσιαστικά η ελληνική κοινότητα της Βενετίας, η μεγαλύτερη και σημαντικότερη ελληνορθόδοξη παροικία της πρώτης περιόδου της Τουρκοκρατίας (ως τον 18^ο αιώνα).

Ι. Χασιώτη, *ό.π.*, σ. 144

Συμπληρωματικό Κείμενο 5

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ ΣΕ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑ ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑ

Στο ίδιο εξάλλου κλίμα ανήκει και η μετοικεσία μερικών εκατοντάδων Δωδεκανησίων στη Μάλτα μετά την οριστική εγκατάσταση εκεί (1530) των διωγμένων από τη Ρόδο (μετά την άλωσή της από τους Οθωμανούς, το 1522) Ιωαννιτών ιπποτών. Κάτω από ανάλογες συνθήκες πραγματοποιήθηκαν επίσης την ίδια περίπου εποχή και άλλες μετακινήσεις ελληνικών πληθυσμών από διάφορα μέρη της ελληνικής Ανατολής προς την ιταλική χερσόνησο, κυρίως την κεντρική και τη νότια. Από τις μετακινήσεις αυτές η σημαντικότερη από άποψη αριθμού και συνεπειών ήταν εκείνη που ακολούθησε την πρόσκαιρη κατοχή της Κορώνης από τις δυνάμεις του αυτοκράτορα Καρόλου Ε': Μεταξύ του 1532 και του 1534 μερικές χιλιάδες κάτοικοι της δυτικής και νοτιοδυτικής Πελοποννήσου εγκατέλειψαν εσπευσμένα τις προγονικές τους πατρίδες και ακολουθώντας τον αυτοκρατορικό στόλο κατέφυγαν για περισσότερη ασφάλεια σε πόλεις και χωριά της ισπανοκρατούμενης Κάτω Ιταλίας και Σικελίας. Από τους μετοίκους αυτούς κυρίως αναδύθηκαν οι ελληνορθόδοξοι παροικίες της Μεσσήνης, του Παλέρμου και της Νεάπολης, καθώς επίσης και μερικών ακόμα μικρότερων αστικών κέντρων της κεντρικής και νότιας Ιταλίας (Brindisi, Reggio κ.ά.). Από το ίδιο ανθρώπινο δυναμικό σχηματίστηκαν επίσης και αρκετοί ελληνοαλβανικοί οικισμοί, που δημιουργήθηκαν στην ύπαιθρο των ίδιων κατωϊταλικών περιοχών, συχνά πάνω στο προγενέστερο υπόστρωμα των ελληνοφώνων της υστεροβυζαντινής ή και της αρχαιοελληνικής ακόμα περιόδου.

Ι. Χασιώτη, ό.π., σσ. 44-45

Συμπληρωματικό Κείμενο 6

ΜΕΤΟΙΚΕΣΙΕΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ

Πρόκειται για τις μαζικές κατά κανόνα μετοικεσίες Ελλήνων από τον Πόντο προς τη νότια ρωσική επικράτεια κατά τη διάρκεια και, κυρίως, μετά το τέλος του Κριμαϊκού Πολέμου (1853-1856) και του ρωσοτουρκικού πολέμου (1877-1878). Οι μετοικεσίες αυτές οφείλονταν (όπως και κατά την προηγούμενη περίοδο) όχι τόσο στις διώξεις εκ μέρους των Οθωμανών, αλλά σε ειδικές καταστάσεις που προκλήθηκαν από τις δραματικές αλλαγές στο κυριαρχικό καθεστώς του Καυκάσου. Οι Ρώσοι, ενώ πίεζαν, με τη νικηφόρα προέλασή τους προς το νότο, τους μουσουλμανικούς λαούς της περιοχής (κυρίως τους Κίρκασιους και τους Λαζούς), ενθάρρυναν, από την άλλη, τους χριστιανικούς εποικισμούς στις νέες τους κτήσεις. Με τον τρόπο αυτό επιτύχαιναν

ταυτόχρονα και την οικονομική ανάπτυξη και την εθνολογική μεταμόρφωση των υπερκαυκασιανικών τους επαρχιών. Οι μουσουλμανικές πάλι μάζες, που κατέφευγαν εξαθλιωμένες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και ιδιαίτερα στον Πόντο, δημιουργούσαν με τη σειρά τους σοβαρά προβλήματα ασφάλειας και επιβίωσης στους εκεί εγκαταστημένους από αιώνες χριστιανικούς πληθυσμούς (ελληνικούς και αρμενικούς), προκαλώντας έτσι τις αντίστροφες μετακινήσεις των τελευταίων. Το αποτέλεσμα των αλληπάλληλων αυτών δημογραφικών παλινδρομήσεων ήταν κάποιας μορφής ανταλλαγή πληθυσμών ανάμεσα στις δύο επικράτειες.

Οι μετοικεσίες αυτές προκάλεσαν την εξασθένηση, από το ένα μέρος, του χριστιανικού στοιχείου της ανατολικής Μικράς Ασίας και, από το άλλο, την εντυπωσιακή ανάπτυξη πολυάριθμων ελληνικών, αγροτικών τις περισσότερες φορές, οικισμών στον Αντικαύκασο (στις περιοχές κυρίως του Κάρς, του Σαρικαμίς, του Αρνταχάν, της Τιφλίδας, της Κουταΐδας κλπ). Προκάλεσαν επίσης και τη δημογραφική αναζωογόνηση των παλιών ελληνικών παροικιών και την ανάδυση νέων ελληνικών εστιών στα ανατολικά και βόρεια παράλια του Ευξείνου, από το Βατούμ και το Σοχούμ ως το Νοβοροσίσκ.

I. Χασιώτη, ό.π., σσ. 86-87

